

uun.

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล

(Individual Study)

เรื่อง การใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อน
ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม
ของประเทศในระดับสากล อย่างมีประสิทธิภาพ

จัดทำโดยนางสาวจรี ลิ่มละมัย

รหัส ๓๐๓๗

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารทูต รุ่นที่ ๓ ปี ๒๕๕๔
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคง
ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระดับสากล อย่างมีประสิทธิภาพ

จัดทำโดย นางสาวจรี ลีมละมัย
รหัส ๓๐๓๗

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ ๓ ปี ๒๕๕๔
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล เรื่อง “การใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระดับสากล อย่างมีประสิทธิภาพ” เป็น การศึกษานโยบาย แนวคิด กระบวนการ วิธีการ ตลอดจนงบประมาณในการดำเนินงานด้าน วัฒนธรรมระหว่างประเทศ ของต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิง นโยบายเสนอต่อส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ของ สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐเกาหลี ด้วยทั้งสองประเทศนี้เป็นประเทศในทวีปเอเชีย ที่ มีความมั่นคงทางวัฒนธรรม และมีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับประเทศ ไทย อีกทั้งเป็นประเทศที่สามารถสร้างคุณค่าทางสังคม และส่งเสริมมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยทุน ทางวัฒนธรรมอย่างได้ผลเป็นที่ยอมรับ

จากการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานเพื่อใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของสาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐเกาหลี พบว่า รัฐบาลของทั้งสองประเทศให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมมาก โดยมีนโยบายชัดเจนว่าจะใช้วัฒนธรรม เป็นพลังอำนาจอันนุ่มนวล (Soft power) ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศในระดับนานาชาติ ในขณะที่รัฐบาลไทยยังไม่ให้ความสำคัญกับงานวัฒนธรรมเท่าที่ควร อีกทั้งการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีการบูรณาการงาน ระหว่างกัน สำหรับในด้านแนวทางและวิธีการปฏิบัติ พบว่าประเทศไทยก็มีแนวทางและวิธีการ ปฏิบัติที่คล้ายคลึงกับประเทศที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 2 ประเทศ หากแต่ปริมาณและความถี่ของ กิจกรรมที่ดำเนินการของประเทศไทยมีน้อยกว่าทั้ง 2 ประเทศค่อนข้างมาก สาเหตุเนื่องจากได้รับการ จัดสรรงบประมาณจำกัด

การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนและสาธารณรัฐ เกาหลี ที่แตกต่างจากประเทศไทยอย่างชัดเจน คือ ทั้ง 2 ประเทศ มีฝ่ายวัฒนธรรมในสถานทูตใน ต่างประเทศ และมีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมในต่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมการสอนภาษาของตนใน ต่างประเทศ มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมระดับนานาชาติหลายครั้งเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ สาธารณรัฐเกาหลีมีการบูรณาการสื่อทางวัฒนธรรมเข้ากับงานส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรม อย่างจริงจัง ทำให้ผู้คนสามารถซึมซับวัฒนธรรมเกาหลีผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างนุ่มนวล ส่งผลให้มี

นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศมากขึ้น สำหรับสาธารณรัฐประชาชนจีนใช้สถาบันขงจื้อเป็นหน่วยงานเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมจีนที่สำคัญ และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ

ผลของการศึกษาในเรื่องนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงวัฒนธรรม รวมทั้งหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรหารือเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ โดยเบื้องต้น อาจพิจารณาจัดตั้งในประเทศที่เป็นศูนย์กลางในแต่ละภูมิภาคก่อน นอกจากนี้ ควรมีโครงการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของประเทศ เพื่อผลิตสื่อด้านวัฒนธรรมที่มีคุณภาพและเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนระดับโลก

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง การใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระดับสากลอย่างมีประสิทธิภาพนี้ ในส่วนของกรณีศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานของสาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐเกาหลี ผู้ศึกษาได้ใช้ผลงานวิจัย ซึ่งเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต จำนวน 3 ฉบับ คือ

1. รายงานการศึกษาของ Dr. Lai Hongyi นักวิจัยของสถาบันเอเชียตะวันออก มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ เรื่อง การทูตทางวัฒนธรรมของจีน: มุ่งสู่พลังอำนาจที่นุ่มนวล (CHINA'S CULTURAL DIPLOMACY: GOING FOR SOFT POWER, Date of Publication 26 October 2006)

2. ผลงานวิจัย เรื่อง Strategic Directions for the Activation of Cultural Diplomacy to Enhance the Country Image of the Republic of Korea (ROK) ของ Shin Seung Jin นักวิจัยของ Fellows Program มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ สหราชอาณาจักร

3. รายงานการศึกษา เรื่อง A Study on Cultural Tourism and South Korean Government ของ Jessica Chen ซึ่งเสนอต่อ Department of International Affairs, Wenzao Ursuline College of Languages ได้ในวัน ในปี พ.ศ. 2551

จึงขอขอบคุณนักวิจัยทั้ง 3 ท่านไว้ ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ ผู้ศึกษา ขอขอบพระคุณคณะอาจารย์ที่ปรึกษา ประกอบด้วย ดร.สมเกียรติ อริยปรัชญา ศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี และรองศาสตราจารย์ ดร.พลภัทร บุราคม ซึ่งได้กรุณาให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งทุกครั้งที่ได้มีการนำเสนอผลการศึกษา ทำให้รายงานการศึกษานี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สารบัญ

		หน้า
บทที่ 1	บทนำ	
	1.1 ภูมิหลัง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	1.2 วัตถุประสงค์	5
	1.3 ขอบเขตของการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และ ระเบียบวิธีการศึกษา	5
	1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา	8
บทที่ 2	แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
	2.1 แนวคิด ทฤษฎี	9
	2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	14
	2.3 สรุปกรอบแนวคิด	15
บทที่ 3	กรณีศึกษาเปรียบเทียบ การดำเนินงานเพื่อใช้วัฒนธรรม เป็นพลังในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและ สังคมของต่างประเทศ	
	3.1 สาธารณรัฐประชาชนจีน	16
	3.2 สาธารณรัฐเกาหลี	20
	3.3 การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบการดำเนินงานการใช้ วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในระดับสากล ของไทยกับต่างประเทศ	26
บทที่ 4	สรุปและข้อเสนอแนะ	
	4.1 สรุปผลการศึกษา	31
	4.2 ข้อเสนอแนะ	32
	บรรณานุกรม	34
	ประวัติผู้เขียนรายงานการศึกษา	35

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระทรวงวัฒนธรรมได้จัดทำแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2559) เพื่อเป็นกรอบทิศทางการพัฒนางานศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมั่นคงทางวัฒนธรรม คนไทยมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีความเห็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม (unity in diversity) มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถดำรงภูมิปัญญาของสังคมไทย ตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม และเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันและอนาคต ซึ่งแสดงถึงการมีภูมิคุ้มกัน และสามารถดำรงตนได้อย่างมีเหตุ มีผล พอประมาณตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล มั่นคง และยั่งยืนสืบไป

คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2552 เห็นชอบในหลักการของแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2554) และมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแผนดังกล่าวไปปฏิบัติ โดยมีรายละเอียดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ ของแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ ดังนี้

วิสัยทัศน์

ใช้มิติทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนและประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อสร้างสังคมคุณธรรม

พันธกิจ

1. อุปถัมภ์ คุ้มครองและส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างมั่นคง
2. สนองงานสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ให้สืบทอด และพัฒนาอย่างยั่งยืน
3. สร้างสรรค์สังคมสันติสุขด้วยมิติทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในทุกระดับ
4. ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทางวัฒนธรรมเพื่อเชิดชูคุณค่าและจิตวิญญาณของความเป็นไทย
5. สร้างคุณค่าทางสังคม และส่งเสริมมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยทุนทางวัฒนธรรม

เป้าประสงค์ระดับบุคคล

1. คนไทยมีความรู้ ความเข้าใจงานด้านวัฒนธรรม และสามารถรักษาอัตลักษณ์ของตนบนความหลากหลายทางวัฒนธรรม
2. คนไทยรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีค่านิยมและปรับปรุงวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสังคม
3. คนไทยมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม
4. คนไทยใช้คุณธรรมนำความรู้ สร้างสรรค์สังคมให้เข้มแข็งและมั่นคง

ระดับชุมชน/สังคม

1. สังคมไทยเป็นสังคมแห่งความสุข มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน
2. สังคมไทยเป็นสังคมแห่งคุณธรรม มีเครือข่ายความร่วมมือ และมีความสมัครสมานสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ระดับประเทศ

1. ประเทศไทยสามารถเผยแพร่วัฒนธรรมไทยไปทั่วโลก และใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อในการสร้างความสัมพันธ์หรือแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างประเทศ
2. ประเทศไทยสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม

ตัวชี้วัดบุคคล

1. คนไทยแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ไทยท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม
2. คนไทยมีวิถีชีวิตอย่างพอเพียงและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์
3. คนไทยแสดงความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและแสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม
4. คนไทยมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม

ชุมชน/สังคม

1. สังคมไทยมีความสุข สติอาชญากรรมลดลง
2. สังคมไทยมีความสมัครสมานสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ประเทศ

1. ศิลปวัฒนธรรมไทยมีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับและรู้จักไปทั่วโลก
2. มูลค่าทางเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์และบริการทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น

พันธกิจที่ 1 อุปถัมภ์ คุ้มครองและส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างมั่นคง ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบบริหารจัดการงาน ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

เป้าหมาย

- องค์ความรู้ทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้รับการรวบรวม จัดระบบในรูปของฐานข้อมูล และมีการบริหารจัดการที่ดี เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 อนุรักษ์ สืบทอด และส่งเสริมการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม

บนพื้นฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรม

เป้าหมาย

- ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ได้รับการอนุรักษ์ สืบทอด และส่งเสริมบนพื้นฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรม

พันธกิจที่ 2 สนองงานสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ให้สืบทอด และพัฒนาอย่างยั่งยืน มี 1 ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ธำรง รักษา สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ให้คงอยู่คู่สังคมไทย

เป้าหมาย

- สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของปวงชนชาวไทย

พันธกิจที่ 3 สร้างสรรค์สังคมสันติสุขด้วยมิติทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในทุกระดับ มี 1 ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างสังคมคุณธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์

เป้าหมาย

1. คนไทยมีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่พึงประสงค์
2. คนไทยสามารถปรับสมดุลในการดำรงชีวิตโดยไม่ตกอยู่ในกระแสการบริโภคจนเกินไป
3. เชื่อมร้อยความแตกต่างและหลากหลายของคนในสังคมให้มีจิตสำนึกของความเป็นคนไทยบนพื้นฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรม
4. สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและสังคมமானฉันท์ด้วยกระบวนการทางวัฒนธรรม

พันธกิจที่ 4 ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทางวัฒนธรรมเพื่อเชิดชูคุณค่าและจิตวิญญาณของความเป็นไทย มี 1 ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 สร้างภาคีขับเคลื่อนการดำเนินงานทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

เป้าหมาย

- ทุกภาคส่วนประสานพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม อย่างมีทิศทางและเป็นองค์รวมในการสร้างสังคมสันติสุข

พันธกิจที่ 5 สร้างคุณค่าทางสังคม และส่งเสริมมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยทุนทางวัฒนธรรม มี 1 ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 6 นำทุนทางวัฒนธรรมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคม

เป้าหมาย

- ทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคม ด้วยพลังของความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

กล่าวอีกนัยหนึ่ง เป้าประสงค์ในระดับประเทศของแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2559) ที่กำหนดไว้ในพันธกิจที่ 5 คือ การใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งเป้าประสงค์ดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายด้านการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศของรัฐบาล ข้อ 7.8 ที่กำหนดไว้ว่า “สร้างความเชื่อมั่นของต่างประเทศต่อประเทศไทยและการเข้าถึงระดับประชาชน โดยส่งเสริมความเข้าใจที่ถูกต้องและความเชื่อมั่นของนานาชาติต่อการเมืองและเศรษฐกิจไทย เพื่อรักษาภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ

ไทย และสนับสนุนการเข้าถึงในระดับประชาชนกับประเทศต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชน รัฐบาล และประชาคมระหว่างประเทศมีทัศนคติในทางบวกต่อประเทศและประชาชนไทย”

ผู้ศึกษาในฐานะผู้อำนวยการสำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการศึกษา วิเคราะห์เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะนโยบาย และจัดทำแผนความร่วมมือในการเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศให้สอดคล้องกับนโยบาย วัฒนธรรม และนโยบายการต่างประเทศของชาติ จึงเห็นสมควรศึกษาแนวทางในการใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระดับสากลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยศึกษาจากวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ของต่างประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษานโยบาย แนวคิด กระบวนการ วิธีการ ตลอดจนงบประมาณในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ของต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในระดับสากล

1.3 ขอบเขตของการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษาและระเบียบวิธีการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ของต่างประเทศในการดำเนินงานวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างได้ผล คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐเกาหลี โดยมีเหตุผลดังนี้

๑. เป็นประเทศในทวีปเอเชีย ที่มีความมั่งคั่งทางวัฒนธรรม และมีกระทรวงที่รับผิดชอบงานด้านวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับประเทศไทย

๒. เป็นประเทศที่สามารถสร้างคุณค่าทางสังคม และส่งเสริมมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยทุนทางวัฒนธรรมอย่างได้ผลเป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะในเรื่องอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ กล่าวคือ

สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นผู้ส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์รายใหญ่ที่สุด ซึ่งครองตลาดอยู่ถึงร้อยละ 19 ของสัดส่วนการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้งหมดใน

ตลาดโลก และเนื่องจาก "วัฒนธรรม" คือปัจจัยการผลิต (Cultural Factor of Production) ที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น ความมั่งคั่งของวัฒนธรรมตะวันออก ผสานเข้ากับหลากหลายทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ จึงช่วยให้เศรษฐกิจจีนพัฒนาอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ สาธารณรัฐประชาชนจีนยังดำเนินนโยบายแบบผสมผสาน (multidisciplinary policies) ที่ได้ผล โดยมีความร่วมมือของกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกระทรวงข้อมูลและการศึกษาเป็นแกนกลาง

สาธารณรัฐเกาหลี เป็นตัวอย่างที่ดีอีกประเทศหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ความสำเร็จของกระแสความนิยมเกาหลี เช่น K-Pop อาหารเกาหลี หรือละครชุดเกาหลี เกิดจากการวางแผนร่วมกันระดับประเทศ ในการยกระดับเกาหลีไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น การสร้างละครชุดของเกาหลี ซึ่งได้รับความนิยมทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ เกิดจากการวิจัยแนวการทำละครหรือบทภาพยนตร์ ที่กลุ่มผู้บริโภคเอเชียส่วนใหญ่ชื่นชอบ หรือ การหารสนิยมร่วมระดับภูมิภาค (Convergence Strategy) แล้วนำมาผนวกกับการเล่าเรื่องผ่านมรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ของเกาหลีอย่างลงตัวน่าสนใจ

1.3.2 วิธีดำเนินการศึกษา

- ศึกษาจากรายงาน หรือเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ขอข้อมูลหรือสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐเกาหลีในประเทศไทย

1.3.3 ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้ จะวิเคราะห์ข้อมูลด้วย CIPP Model โดยจะใช้ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Danial L. Stufflebeam) ซึ่งเป็นแบบประเมินที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน แนวคิด การประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ โดยมีประเด็นการประเมินผล 4 ประเภท คือ

1. การประเมินด้านบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation--C)

เป็นการประเมินให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นการตรวจสอบว่าโครงการที่จะทำสนองปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่ วัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายขององค์กร หรือ

นโยบายหน่วยเหนือหรือไม่ เป็นโครงการที่มีความเป็นไปได้ในแง่ของโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ หรือไม่ เป็นต้น

การประเมินสถานะแวดล้อมจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่อง โครงการควรจะทำ ในสภาพแวดล้อมใด ต้องการจะบรรลุเป้าหมายอะไร หรือต้องการบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะอะไร เป็นต้น

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation--I)

เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของ โครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน เป็นต้น

การประเมินผลแบบนี้จะทำโดยใช้เอกสารหรืองานวิจัยที่มีผู้ทำไว้แล้ว หรือใช้วิธีการวิจัยนำร่องเชิงทดลอง (Pilot Experimental Project) ตลอดจนอาจให้ผู้เชี่ยวชาญ มาทำงานให้ อย่างไรก็ตาม การประเมินผลนี้จะต้องสำรวจสิ่งที่มีอยู่เดิมก่อนว่ามีอะไรบ้าง และตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการใด ใช้แผนการดำเนินงานแบบไหน และต้องใช้ทรัพยากรจากภายนอกหรือไม่

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation--P)

เป็นการประเมินระหว่างการทำงานโครงการ เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ การประเมินกระบวนการนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ เพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน ของโครงการ

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation--P)

เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือความต้องการ/เป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการและการประเมินผล เรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของนโยบาย / แผนงาน / โครงการ โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นและกระบวนการร่วมด้วย

1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินงานวัฒนธรรมระหว่างประเทศของกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ระดับประเทศ ตามที่กำหนดไว้ในแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2559)

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด ทฤษฎี

2.1.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรมตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “culture” มาจากภาษาลาตินคือ cultura ซึ่งแตกมาจากคำว่า colere หมายถึง การเพาะปลูกและบำรุงให้เจริญงอกงาม (cultivate) โดยทั่วไปแล้วการใช้คำนี้สะท้อนถึงวิถีชีวิตของผู้คนและโครงสร้างทางสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการประพุดิ ปฏิบัติที่สำคัญ วัฒนธรรมได้รับการเข้าใจว่าเป็นเสมือนระบบของสัญลักษณ์และความหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งมีความแตกต่างกันตามลักษณะของแต่ละพื้นที่ (Findley and Rothney, 1986) ความแตกต่างกันของการให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับการใช้ แนวคิด และทฤษฎีที่แตกต่างกัน รวมไปถึงเกณฑ์ในการประเมินการประพุดิ การปฏิบัติที่แตกต่างกัน

วัฒนธรรมจะแสดงออกให้เห็นในหลายรูปแบบ เช่น คนตรี วรรณกรรม การวาดภาพ การแกะสลัก การแสดงละคร ภาพยนตร์ รวมถึงลักษณะการใช้ชีวิตของผู้คน (Raymond W., 1986) ซึ่งมีบางกลุ่มระบุวัฒนธรรมในความหมายของการบริโภค และสินค้าที่บริโภค แต่นักมานุษยวิทยาเชื่อว่า “วัฒนธรรม” ไม่ได้สะท้อนถึงสินค้าในการบริโภคเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการในการผลิตสินค้า และให้ความหมายต่อตัวสินค้านั้น รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมที่สะท้อนวิถีแห่งการปฏิบัติที่ผูกตัวสินค้ากับกระบวนการเข้าด้วยกัน ดังนั้นวัฒนธรรมจึงหมายรวมถึง ศิลปะ วิทยาศาสตร์ และระบบคุณธรรม จริยธรรม

ในทัศนะของ Pierre Bourdieu วัฒนธรรมปรากฏใน 3 รูปแบบคือ (อ้างอิงในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

1. สิ่งที่อยู่ในตัวคนหรือกลุ่มคน ได้แก่ ความคิด จินตนาการ ความคิดริเริ่ม ความเชื่อถือ ฯลฯ
2. สิ่งที่มีรูปลักษณ์และตัวตน ได้แก่ หนังสือ ภาพวาด เครื่องมือ เครื่องดนตรี สิ่งก่อสร้าง และอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมถึงโบราณสถาน
3. ความเป็นสถาบัน ได้แก่ กติกาความเชื่อ การยอมรับที่หลาย ๆ คนเห็นร่วมกัน อาทิ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา และสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

ในสังคมไทยคำว่า วัฒนธรรม ได้ถูกนิยามโดยรากศัพท์ภาษาบาลีและสันสกฤต คำว่า วัฒน (วัฒน) หมายถึง ความเจริญงอกงาม ส่วน ธรรม (ธรรม) หมายถึง ความดี ความงาม กฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ เมื่อรวมกันเป็น วัฒนธรรม หมายถึง ความดี ความงามที่เจริญเติบโต ซึ่งพระยาอนุমানราชชน (2515) และ พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต, 2532) ได้อธิบายว่า หมายถึงสิ่งที่มนุษย์ผลิตหรือสร้างขึ้น มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อความงอกงามในวิถีชีวิตของส่วนรวม สามารถถ่ายทอดสืบต่อกัน ซึ่งช่วยให้มนุษย์อยู่รอดและเจริญสืบต่อไปได้

นิยามของคำว่าวัฒนธรรมได้ขยายตัวกว้างออกไป ดังที่ งามพิศ สัตย์สงวน (2543) ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมหมายถึงผลผลิตโดยรวมของแต่ละบุคคล กลุ่ม หรือ สังคม รวมทั้งเทคโนโลยี ศิลปะ วิทยาศาสตร์ และระบบคุณธรรม รวมทั้งพฤติกรรมที่สะท้อนสติปัญญาโดยบ่งบอกถึงความแตกต่างของพฤติกรรมมนุษย์ วัฒนธรรมยังหมายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นท่ามกลางความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ Tyler (1871) ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้มาจากการเรียนรู้ของสังคมและสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการใช้สิ่งนั้น ๆ สมาชิกในสังคมจะได้รับวัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ซึ่งสมาชิกอาจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้น ๆ เพื่อเป็นมรดกแห่งชนรุ่นหลังต่อไป ในทางสังคมวิทยา คำว่า วัฒนธรรมมีความหมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตแบบแผนแห่งพฤติกรรม และบรรดาผลงานทั้งมวลมนุษย์ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นตลอดจนความคิด ความเชื่อ ความรู้ต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้และสร้างสมของมนุษย์ และสามารถถ่ายทอดกันได้จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นต่อไปของสังคม

ในสังคมไทย วัฒนธรรมได้รับความสำคัญอย่างเป็นรูปธรรม จากพระราชบัญญัติบำรุง วัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2483 โดยกำหนดความหมายของ “วัฒนธรรม” ว่าหมายถึง ลักษณะที่แสดง ความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบอันดีงาม ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดี ของประชาชน และกำหนดให้ประชาชนชาวไทยมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามวัฒนธรรมแห่งชาติ ต้อง ผดุงส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของชาติ รักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมตามประเพณีที่ดีและช่วยปรับปรุง บำรุงให้ดีขึ้นตามสมัย อีกทั้งพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2485 มี สาระสำคัญที่กำหนดวัฒนธรรมที่ประชาชนชาวไทยต้องปฏิบัติให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ต่าง ๆ ได้แก่ การแต่งกาย จรรยาบรรณและมารยาทการปฏิบัติตนและปฏิบัติต่อบ้านเมือง สมรรถภาพและมารยาทเกี่ยวกับวิธีดำเนินการงานอาชีพและความนิยมไทย

ในยุคปัจจุบันขอบเขตของคำว่าวัฒนธรรมได้ขยายกว้างขวางออกไปโดยองค์การยูเนสโก ได้ให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากผลการประชุมเพื่อกำหนดนโยบายทางด้าน วัฒนธรรมในปี 1982 (พ.ศ.2525) มุ่งให้ประชาชนตระหนักในอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม ลักษณะทางพหุนิยมด้านวัฒนธรรม สิทธิในความแตกต่าง และการรู้จักเคารพวัฒนธรรมของคนอื่น รวมทั้งชนกลุ่มน้อย บทบาทดังกล่าวเป็นบทบาทที่เรียกว่าข้ามพรมแดนของชาติ (UNESCO as an international body) ซึ่งมีนัยของการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทางวัฒนธรรม

เป็นที่น่าสังเกตว่า ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” บ่งบอกแหล่งกำเนิดจากความสัมพันธ์กับการผลิตที่อิงอยู่กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต่อมาได้ขยายนัยไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสังคม ซึ่งความสัมพันธ์ประการหลังนี้มีบทบาทโดดเด่นมาจนถึงปัจจุบัน จนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับการผลิตที่อิงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง ทั้งนี้เนื่องจากอาชีพของคนในสังคมมีหลากหลายมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวโน้มของสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งเมื่อพิจารณานิยามของกระทรวงวัฒนธรรม พบว่า ได้นิยามความหมายไว้ครอบคลุมคือ “วิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์และสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ” ซึ่งหากเสริมความหมายที่บ่งบอกถึงคุณค่าในเชิงความดี ความงาม การนิยามความหมายจะครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ดังที่ อมรา พงศาพิชญ์ (2541) ได้อธิบายไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์และสังคม วัฒนธรรมจึงมีสาระรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการ โครงสร้างของสังคม สถาบัน ตลอดจนมีแบบแผนในทุกสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น

ความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม ทั้งยังเป็นเครื่องวัดและกำหนดความเจริญ ความเสื่อมของสังคม วัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ หากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่เหมาะสมมีความดีงาม สังคมนั้นย่อมเจริญก้าวหน้า ฉะนั้นการทำความเข้าใจในกระบวนการวัฒนธรรมจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดกรอบ หรือแบบแผนการดำเนินชีวิตของสังคม วัฒนธรรมมีคุณประโยชน์หลายประการ คือ ช่วยให้มีมนุษย์สะดวกสบายขึ้น ช่วยแก้ปัญหาและสนองความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์

ช่วยเหนี่ยวรั้งสมาชิกในสังคมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชาติเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ช่วยให้ประเทศมีความเจริญรุ่งเรือง (สุธีร์ ธีระปัญญาพงศ์, 2540)

นอกจากนี้วัฒนธรรมสามารถทำหน้าที่ได้หลายระดับ คือ

1. เพื่อสนองความต้องการพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัย 4 ในการครองชีพ
2. เพื่อความเรียบร้อยของสังคม ได้แก่ การปกครอง
3. เพื่อผลทางจิตใจ ได้แก่ ศาสนา
4. เพื่อความสดชื่นในชีวิต ได้แก่ สุนทรียภาพ
5. เพื่อการสื่อสารความรู้ ได้แก่ การศึกษา

วัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ช่วยให้มนุษย์รู้จักทำมาหากินร่วมกัน อยู่ร่วมกัน และมีความเจริญเหนือสัตว์ประเภทอื่น วัฒนธรรมช่วยให้มนุษย์และสังคมพัฒนาขึ้นโดยลำดับ วัฒนธรรมจะแสดงออกในรูปของค่านิยม (value) โดยมีบรรทัดฐาน (norms) เป็นกลไกในการควบคุมการประพฤติปฏิบัติ ผลของการประพฤติปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมจะก่อให้เกิดกลไกประการหนึ่ง ที่เรียกว่าการประท้วงหรือต่อต้านของสังคม (social sanction) เพื่อรักษาบรรทัดฐานทางสังคมไว้ ซึ่งการประท้วงหรือต่อต้านจะผันแปรตามบรรทัดฐานของสังคม บรรทัดฐานที่สามารถรักษาสังคมได้อย่างชัดเจนคือ กฎระเบียบ (laws) ภายใต้ระบบสถาบันที่เป็นโครงสร้างของสังคม อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีผลทำให้ค่านิยม บรรทัดฐานเปลี่ยนไป

ประเภทของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมที่สัมผัสได้ (Tangible culture) หมายถึงสิ่งประดิษฐ์หรือสิ่งสร้างที่มนุษย์คิดค้นขึ้น เช่น สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน อาคารบ้านเรือน เสื้อผ้า เครื่องประดับตกแต่ง บางครั้งวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ถูกเรียกขานว่า วัฒนธรรมวัตถุ (Material culture)
2. วัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ (Intangible culture) หรือที่เรียกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Nonmaterial culture) หมายถึงแบบแผนในการดำเนินชีวิต หรือประเพณี ปฏิบัติ ที่เกิดจากความคิด ความเชื่อ ซึ่งปรากฏในรูปของกระทำ เช่น การใช้ภาษา การยึดถือศีลธรรม จารีตต่าง ๆ

ในปี 2485 ตามประกาศตั้งกระทรวงวัฒนธรรมได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ 4 ประเภท คือ

1. คติธรรม คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องจิตใจ ได้มาจากหลักคิดทางศาสนา

2. เนติธรรม คือ วัฒนธรรมทางกฎหมาย ซึ่งหมายรวมถึงระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือ ว่ามีความสำคัญพอ ๆ กับกฎหมาย

3. สหธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งหมายถึงคุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้คนอยู่ร่วมกัน อย่างผาสุก เช่น การแสดงความเคารพ การแต่งกายในโอกาสต่าง ๆ

4. วัตถุธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน ยารักษาโรค เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ

ปัจจุบันกระทรวงวัฒนธรรมจำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภทคือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ซึ่งสามารถจับต้องได้ วัฒนธรรมทางจิตใจที่ไม่สามารถจับต้องได้ และความหลากหลายทาง วัฒนธรรม (ไชศรี ศรีอรุณ, 2550) นอกจากนี้วัฒนธรรมยังปรากฏในรูปแบบของวัฒนธรรมที่เป็น มรดก (heritage culture) วัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต (living culture) และวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ (creative culture)

สำหรับการดำเนินงานวัฒนธรรมได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 5 สาขาอ้างอิง ตามยูเนสโก ที่ได้มีการประชุมระหว่างชาติเรื่องนโยบายวัฒนธรรม ณ กรุงเวนิส เมื่อปี พ.ศ. 2513 ดังนี้

1. สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ วัฒนธรรมที่ว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ศิลปกรรม จริยธรรม ค่านิยม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาทในสังคม การ ปกครอง กฎหมาย ฯลฯ

2. สาขาศิลปะ ได้แก่ วัฒนธรรมในเรื่องภาษา วรรณคดี ดนตรี ฟ้อนรำ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ฯลฯ

3. สาขาการช่างฝีมือ ได้แก่ วัฒนธรรมในเรื่องการเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเงิน เครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องถม การจัดดอกไม้ การทำตุ๊กตา การทอ เสื่อ การประดิษฐ์ การทอเครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ

4. สาขาคหกรรมศิลป์ ได้แก่ วัฒนธรรมในเรื่องอาหาร เสื้อผ้า การแต่งงาน บ้าน ยา การ ดูแลเด็ก ครอบครัว การรู้จักประกอบอาชีพช่วยเศรษฐกิจในครอบครัว ฯลฯ

5. สาขากีฬาและนันทนาการ ได้แก่ วัฒนธรรมในเรื่องการละเล่น มวยไทย ฟันดาบ กระบี่ กระบอง กีฬาพื้นบ้าน ฯลฯ

2.1.2 ความสำคัญของวัฒนธรรมตามปรัชญาของแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2559)

จากแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมข้างต้น แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2559) ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2553 เห็นชอบในหลักการ และมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแผนดังกล่าวไปปฏิบัติต่อไป ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรม ไว้ในปรัชญาของแผนฯ ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง สร้างจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงงามของคนในชาติ
2. วัฒนธรรมเป็นทุน และพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิต
3. วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความสามัคคีและสมานฉันท์ของคนในชาติ และนานาชาติ

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 รายงานการศึกษาเบื้องต้น เรื่อง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ จัดทำโดยสำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ กล่าวไว้ว่าการเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการ (Value Creation) โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ผสานกับจุดแข็งในด้านความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นไทย มีความสอดคล้องกับกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจที่กำลังเกิดขึ้นในประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่ได้นำเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เน้นกระบวนการ “คิดอย่างสร้างสรรค์” และ “สร้างแรงบันดาลใจจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สั่งสมของสังคม” เพื่อสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและเชื่อมโยงไปสู่การสร้างคุณค่าทางสังคมอีกด้วย

2.2.2 (ร่าง) ทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เสนอในการประชุมประจำปี 2553 ของ สศช. เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2553 กล่าวว่า “...การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงต้องมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่าง ๆ ให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยใช้แนวคิดและทิศทาง การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

พิจารณาสถานะของประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ละเอียดและเชื่อมโยงมากขึ้น ทั้งทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน และ ทุนทางวัฒนธรรมที่จะเชื่อมโยงกับทุนอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาสังคมและการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการสร้างพันธมิตรการพัฒนาในประชาคมโลก โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างและการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพและความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์และคุณค่าของชาติ ให้เป็นฐานการพัฒนาประเทศที่มั่นคงและสมดุล ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาลและความสมานฉันท์ในทุกภาคส่วนและทุกระดับ”

2.3 สรุปกรอบแนวคิด

การศึกษาเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินงานการทูตเชิงวัฒนธรรม (Cultural Diplomacy) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยศึกษาจากแนวทางปฏิบัติที่ดีของต่างประเทศ เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการดำเนินงานของกระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3
กรณีศึกษาเปรียบเทียบ
การดำเนินงานเพื่อใช้วัฒนธรรมเป็นพลังในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม
ของต่างประเทศ

ในบทนี้จะนำเสนอกรณีศึกษาเปรียบเทียบแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ของต่างประเทศในการดำเนินงานวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐเกาหลี และเปรียบเทียบกับประเทศไทยโดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วย CIPP Model

กรณีศึกษาของต่างประเทศ

3.1 สาธารณรัฐประชาชนจีน

3.1.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบงานวัฒนธรรม ได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

3.1.1.1 จัดทำแนวทางและร่างกฎหมาย กฎระเบียบ เกี่ยวกับนโยบายและหลักการดำเนินงานทางวัฒนธรรม

3.1.1.2 จัดทำแนวทางและแผนในการพัฒนา จัดการ ดำเนินการและส่งเสริมระบบการดำเนินงานวัฒนธรรม

3.1.1.3 บริหารจัดการและเสนอแนะการดำเนินงานด้านศิลปะและวรรณกรรม กำกับดูแลการสร้างสรรค์ และการผลิตงานศิลปะ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาศิลปะทุกประเภท และบริหารจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมระดับชาติที่สำคัญ

3.1.1.4 ส่งเสริมการบริการสาธารณะในสาขาศิลปะและวัฒนธรรม วางแผนและกำกับการผลิตผลงานทางวัฒนธรรม กำกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของงานวัฒนธรรมทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น

3.1.1.5 จัดทำแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมและศิลปะ กำกับและประสานงานการพัฒนาด้านศิลปะและวัฒนธรรม ส่งเสริมการติดต่อสื่อสารและการประสานงานเกี่ยวกับอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมนานาชาติ

3.1.1.6 จัดทำแนวทางในเรื่องการคุ้มครองวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ รวมทั้งร่าง กฎระเบียบ และกฎหมาย จัดการและดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครองวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนการเผยแพร่วัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาติ

3.1.1.7 กำกับและบริหารงานอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม กำกับการพัฒนาหอสมุด ศูนย์ วัฒนธรรมและวัฒนธรรมระดับรากหญ้า

3.1.1.8 จัดทำแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาตลาดวัฒนธรรม กำกับการบังคับใช้กฎหมาย ในเรื่องตลาดวัฒนธรรม กำกับดูแลเกี่ยวกับการส่งเสริมการค้าทางศิลปวัฒนธรรม กำกับ ดูแลการค้าดำเนินงานขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการแสดงซึ่งดำเนินงานโดยประชาชน

3.1.1.9 รับผิดชอบตรวจสอบและให้ความเห็นชอบผลงานทางวรรณกรรมและศิลปะที่จะ เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต ออกระเบียบเกี่ยวกับการออกใบอนุญาตการให้บริการอินเทอร์เน็ต เกมส์ ออนไลน์ (ไม่รวมการตรวจสอบและอนุญาตการผลิตเกมส์ออนไลน์)

3.1.1.10 จัดทำแนวทางการผลิตการ์ตูน แอนิเมชัน และเกมส์ บริหารจัดการการ ดำเนินงาน กำกับดูแล และประสานงานการพัฒนาอุตสาหกรรมการ์ตูน แอนิเมชัน และเกมส์

3.1.1.11 จัดทำแนวทางการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และพัฒนาโครงสร้างการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม

3.1.1.12 กำกับและบริหารจัดการการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศและการสื่อสาร บริหารจัดการในเรื่องเงื่อนไขเกี่ยวกับนโยบายและกฎระเบียบเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับ ต่างประเทศ และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับฮ่องกง มาเก๊า และไต้หวัน ส่งการสำนักงาน วัฒนธรรม ศูนย์วัฒนธรรม และสถาบันทางวัฒนธรรม ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสถาน เอกอัครราชทูตและสถานกงสุลทั่วโลก ส่งการสำนักงานผู้แทนของรัฐบาลกลางในฮ่องกงและมา เก๊า ลงนามในข้อตกลงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศในนามของประเทศ และจัดการ ในเรื่องการค้าดำเนินงานแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศที่สำคัญทั้งภายในและภายนอก ประเทศ

3.1.1.13 ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

3.1.2 นโยบายและการใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม

จากรายงานการศึกษาของ Dr. Lai Hongyi นักวิจัยของสถาบันเอเชียตะวันออก มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ เรื่อง การทูตทางวัฒนธรรมของจีน: มุ่งสู่พลังอำนาจที่นุ่มนวล (CHINA'S CULTURAL DIPLOMACY: GOING FOR SOFT POWER, Date of Publication 26 October 2006) กล่าวถึงการดำเนินงานการทูตเชิงวัฒนธรรมของจีนไว้ ดังนี้

3.1.2.1 วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือทางการทูตจีนใหม่ของจีน การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม เทศกาลวัฒนธรรม ภาพยนตร์ ดนตรี การประชุมทางศาสนา กีฬา และการท่องเที่ยว กลายเป็นเวทีสำหรับจีนในการแสดงภาพลักษณ์ในการก้าวขึ้นมาอย่างสันติ (peaceful rise) สถาบันขงจื้อ ซึ่งได้รับการออกแบบอย่างพิถีพิถัน ก็เป็นเครื่องมือหนึ่งในการทำให้ภาษาและวัฒนธรรมจีนเป็นที่นิยม จีนเรียนรู้ที่จะใช้วัฒนธรรมเพื่อลดความกังวลใจเกี่ยวกับจีนจากภายนอก และทำได้สำเร็จ

3.1.2.2 ผู้นำของจีนเชื่อว่า การก้าวขึ้นมาของจีนไม่ควรอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจการเมือง และอำนาจทางทหารเท่านั้น แต่ควรอยู่บนพื้นฐานของพลังอำนาจที่นุ่มนวลด้วย วัฒนธรรมจึงเป็นเวทีสำคัญสำหรับจีนในการขยายพลังอำนาจที่นุ่มนวลไปทั่วโลก

3.1.2.3 จีนใช้ประโยชน์จากการเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ ในการดำเนินการทูตเชิงวัฒนธรรม จากผลการสำรวจในระดับนานาชาติ ในปี พ.ศ. 2542 การเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ ทำให้จีนได้รับความนิยมจากนานาชาติผ่านภาษาจีน ปรัชญา พุทธศาสนา ภาพยนตร์ ดนตรี ศิลปะ กีฬา และการท่องเที่ยว

3.1.2.4 จีนได้ให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งสถาบันขงจื้อ 80 แห่ง ใน 36 ประเทศ และมีอีก 38 ประเทศ ที่แสดงความประสงค์จะจัดตั้งสถาบันขงจื้อจำนวน 99 แห่ง สถาบันนี้มีรูปแบบคล้ายคลึงกับ Alliance Française ของฝรั่งเศส สถาบันเกอเธ่ ของเยอรมนี และบริติชคานันซิล ของสหราชอาณาจักร สถาบันขงจื้อของจีนมีความก้าวหน้าในการสอนภาษาและวัฒนธรรมจีน และได้รับการกล่าวถึงในสื่อมวลชนนานาชาติตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง

สภาแห่งรัฐของจีนจัดสรรงบประมาณประมาณปีละ 12 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ให้แก่สถาบันขงจื้อ และรัฐบาลจีนจัดสรรงบประมาณอีกปีละ 25 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับการสอนภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศ

มหาวิทยาลัยในจีนได้มีโครงการร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ที่เป็นที่ตั้งของสถาบันขงจื้อ ในปี พ.ศ. 2549 จีนได้จัดการประชุมสถาบันขงจื้อขึ้นในปักกิ่ง มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนกว่า 200 คน จาก 38 ประเทศ

3.1.2.5 จีนจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับต่างประเทศ ประมาณ ปีละ 1,300 ครั้ง และได้เป็นผู้สนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ปีแห่งวัฒนธรรมจีน เทศกาลวัฒนธรรมจีน และงานตรุษจีนในนิวยอร์ก ปารีส ลอนดอน และกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2549 จีนได้จัดการประชุมพุทธศาสนานานาชาติ ครั้งที่ 1 เพื่อแสดงให้เห็นถึงเส้นทางวัฒนธรรมที่มีความสงบสันตินอกจากนี้ ยังเชิญผู้แทนของประเทศต่าง ๆ ได้แก่ เวียดนาม เวียดนาม และบราซิล เดินทางไปศึกษาดูงานรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน

3.1.2.6 จีนส่งเสริมการส่งออกภาพยนตร์ ดนตรี และกีฬา ซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ภาพยนตร์จีนได้รับรางวัล หรือได้รับการเสนอชื่อเข้ารับรางวัลระดับนานาชาติ ทำให้นักแสดงและผู้กำกับการแสดงของจีนเป็นที่ยอมรับระดับนานาชาติ เช่น Zhang Ziyi นักแสดงหญิง นักแสดงที่มีชื่อเสียง รวมทั้ง Yao Ming นักกีฬาบาสเก็ตบอล ถือว่าเป็น “ทูตวัฒนธรรม” ของจีน นอกจากนี้ จีนยังสามารถนำศิลปะการป้องกันตัววูซู บรรจุเป็นประเภทหนึ่งในกีฬาโอลิมปิกในปี ค.ศ. 2008 ซึ่งกีฬาประเภทนี้มีผู้นิยมชมชอบใน 78 ประเทศ

3.1.2.7 จีนมีแหล่งมรดกโลกถึง 33 แห่ง ซึ่งมากเป็นอันดับสามของโลก เป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม 24 แห่ง ทางธรรมชาติ 5 แห่ง และแหล่งที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมและธรรมชาติ 4 แห่ง วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์อันมั่งคั่งของจีน รวมทั้งภูมิประเทศที่งดงาม ดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในจีนในปี 2548 ถึง 20.3 ล้านคน ซึ่งสูงกว่า ปี 2557 ถึง ร้อยละ 20

3.1.2.8 ด้วยการทูตเชิงวัฒนธรรม ทำให้จีนเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ เกิดความนิยมที่จะเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมจีนทั่วโลก ในปี 2548 มีนักศึกษาต่างชาติที่เรียนอยู่ในจีนถึง 140,000 คน สูงกว่าปี 2547 ถึงร้อยละ 27 และยังมีคนต่างชาติที่อยู่นอกประเทศจีน ศึกษาภาษาจีน อีกประมาณ 30 ล้านคน และคาดว่าในปี 2552 จะมีจำนวนสูงถึง 100 ล้านคน

3.1.2.9 จีนได้ดำเนินงานการทูตเชิงวัฒนธรรมโดยริเริ่มจัดโครงการต่าง ๆ ทั่วโลก เช่น ให้การสนับสนุนการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม กีฬา ศิลปะ และการบันเทิง โดยเน้นประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศในทวีปยุโรป สหรัฐอเมริกา และประเทศในโลกรี่สาม

3.1.2.10 จีนมีการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือทางวัฒนธรรมและแผนปฏิบัติการทางวัฒนธรรม จำนวน 752 ฉบับ กับ 145 ประเทศ จีนมีฝ่ายวัฒนธรรมในสถานทูตในต่างประเทศ ถึง 80 ประเทศ นอกจากนี้ ได้มีการตั้งศูนย์วัฒนธรรมจีนในต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เกาหลีใต้ และ อียิปต์ (ในปีปัจจุบัน คือ 2554 กำลังก่อสร้างศูนย์วัฒนธรรมจีนในประเทศไทย)

3.2 สาธารณรัฐเกาหลี

3.2.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบงานวัฒนธรรม ได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

3.2.1.1 ให้การศึกษาแก่ประชาชนชาวเกาหลี ให้เป็นผู้มีวัฒนธรรมและมีความคิดสร้างสรรค์

3.2.1.2 สร้างสรรค์สังคมที่ประสานสันตนาการและการทำงาน ได้อย่างกลมกลืน

3.2.1.3 สร้างสรรค์ประเทศชาติให้เติบโตอย่างไม่หยุดนิ่ง ด้วยการนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย

3.2.1.4 เสริมสร้างความเข้าใจเรื่องวาระแห่งชาติแก่สาธารณชนด้วยกิจกรรมการประชาสัมพันธ์

3.2.1.5 พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้วยการสนับสนุนกิจกรรมและการจัดงานด้านวัฒนธรรม การกีฬา การท่องเที่ยว และกิจกรรมทางศาสนา

3.2.2 นโยบายและการใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม

จากผลงานวิจัย เรื่อง Strategic Directions for the Activation of Cultural Diplomacy to Enhance the Country Image of the Republic of Korea (ROK) ของ Shin Seung Jin นักวิจัยของ Fellows Program มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ สหราชอาณาจักร กล่าวว่า การดำเนินงานการทูตเชิงวัฒนธรรมของสาธารณรัฐเกาหลีอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการต่างประเทศและการค้า กระทรวงวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว และหน่วยงานภายใต้กระทรวงดังกล่าว

กระทรวงการต่างประเทศและการค้า

สาธารณรัฐเกาหลีให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมว่าเป็นแกนหลักของพลังอำนาจของชาติ จึงให้ความสำคัญกับการทูตในระดับทวิภาคีและพหุภาคี รวมทั้งกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการทูตเชิงวัฒนธรรม เช่น

- การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศ
- การแลกเปลี่ยนเยาวชน ส่งเสริมกีฬา ศิลปะและการท่องเที่ยวโดยเอกชน
- การทำข้อตกลงทางวัฒนธรรมกับประเทศต่าง ๆ กว่า 80 ประเทศ เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานการทูตเชิงวัฒนธรรม
- จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ตั้งแต่วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมจนถึงสมัยใหม่ เพื่อฉลองครบรอบความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่าง ๆ
- สนับสนุนเรื่องเกาหลีศึกษาในต่างประเทศ เพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมเกาหลี
- จัดนิทรรศการในสถานทูตและสถานกงสุลในต่างประเทศ เพื่อเผยแพร่เอกลักษณ์และคุณค่าของศิลปะเกาหลี
- จัดให้ปี พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นปีครบรอบความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างเกาหลีและจีน เป็นปีแห่งการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเกาหลี-จีน โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ กว่า 100 กิจกรรม
- ใช้กีฬาเป็นสื่อในการสร้างหุ้นส่วนกับประเทศต่าง ๆ ส่งเสริมภาพลักษณ์และเศรษฐกิจของเกาหลี เช่น การเป็นเจ้าภาพกีฬาโอลิมปิกในปี 2541 และฟุตบอลโลกในปี 2545 เป็นต้น
- เชิญผู้นำทางความคิด เช่น สื่อมวลชนจากประเทศกำลังพัฒนาให้เดินทางมายังเกาหลี เพื่อเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศ โดยนำไปศึกษาดูงานให้เห็นถึงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของเกาหลี มรดกทางวัฒนธรรม และประชาสัมพันธ์โครงการที่จะสนับสนุนความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนา เป็นต้น

มูลนิธิเกาหลี (The Korea Foundation)

มูลนิธิเกาหลีก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2534 มีพันธกิจหลักในการส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อเกาหลีในประชาคมนานาชาติ และเพื่อส่งเสริมมิตรภาพในระดับโลกโดยการแลกเปลี่ยนกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างเกาหลีและประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จากข้อมูลในปี 2551 มูลนิธิ

เกาหลีมีสำนักงานจำนวน 6 แห่งทั่วโลก ได้แก่ เบอร์ลิน มอสโก ปักกิ่ง โตเกียว โซจิมินท์ และ วอชิงตัน

กิจกรรมที่สำคัญของมูลนิธิเกาหลี ได้แก่

- การเผยแพร่ภาษาเกาหลีและเกาหลีศึกษา
- การฝึกอบรมผู้เชี่ยวชาญในเรื่องเกาหลีศึกษา
- สนับสนุนสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับเกาหลีในต่างประเทศ
- กิจกรรมแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม
- ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งห้องเกาหลีในพิพิธภัณฑ์ในต่างประเทศ เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมเกาหลีให้แก่สาธารณชนในต่างประเทศ
- ส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมเกาหลีในสถานทูตเกาหลีในต่างประเทศ เพื่อให้ประชาชนในประเทศนั้น ๆ รับรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมเกาหลี
- สนับสนุนการบรรยายเกี่ยวกับวัฒนธรรมเกาหลีให้แก่ชาวต่างชาติในเกาหลี รวมทั้งผลิตวัสดุทัศนวัสดุ และส่งเสริมการฉายภาพยนตร์เกาหลีในต่างประเทศ
- สนับสนุนนักคิดที่สำคัญในต่างประเทศ เพื่อกระตุ้นให้มีการวิจัยเกี่ยวกับเกาหลี เพื่อสร้างสรรค์ความคิดเชิงบวกต่อประเทศเกาหลีในกลุ่มผู้นำและผู้กำหนดนโยบายของต่างประเทศ
- เชิญคนในวงการวิชาการ เช่น ครูหรือบรรณาธิการหนังสือเรียนชั้นมัธยมศึกษา ให้เดินทางไปเกาหลี เพื่อให้ได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมเกาหลี อันเป็นการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกและข้อมูลที่ถูกต้องแก่บุคคลเหล่านั้น
- จัดโครงการแลกเปลี่ยนผู้ที่จะเป็นผู้นำในอนาคตจากต่างประเทศ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในอนาคต

กระทรวงวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว

กระทรวงวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยวมียุทธศาสตร์ในการนำเสนอภาพลักษณ์เชิงบวกของประเทศไปยังต่างประเทศ ดังต่อไปนี้

- การเสริมความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมสาร์ทละ (content industry) เช่น

คอมพิวเตอร์เกมส์ ละคร ภาพยนตร์ เพลงป๊อป และแอนิเมชัน ด้วยการส่งเสริมการเติบโตของอุตสาหกรรมสาร์ตอัพและเจาะตลาดในต่างประเทศ โดยใช้กลยุทธ์การขยายศูนย์วัฒนธรรมในต่างประเทศ จาก 12 แห่งในปี พ.ศ. 2551 เป็น 37 แห่งในปี พ.ศ. 2555 เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์ของประเทศผ่านอุตสาหกรรมสาร์ตอัพและกีฬา ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่แตกต่างจากกระทรวงการต่างประเทศและการค้า และมูลนิธิเกาหลี

- ตามแผนระยะยาว ศูนย์วัฒนธรรมเหล่านี้จะแปรสภาพเป็นศูนย์เกาหลี (Korea Centres) และจะมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งทางการตลาดให้แก่ประเทศโดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- พยายามที่จะสร้างระบบการประสานงานในเรื่องอุตสาหกรรมสาร์ตอัพร่วมกับจีนและญี่ปุ่น เพื่อร่วมกันพัฒนาทรัพย์สินและสาร์ตอัพทางวัฒนธรรมของเอเชีย

- จะจัดตั้งสถาบันการกีฬานานาชาติ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของประเทศว่าเป็นประเทศที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและกีฬา โดยจะจัดให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การจัดนิทรรศการอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม เป็นต้น

- ให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์ การพัฒนา และการนำทรัพย์สินทางวัฒนธรรมมาใช้สร้างสรรค์ รวมทั้งการพัฒนาอุตสาหกรรมการออกแบบ เพื่อส่งเสริมฐานะของประเทศในโลก

- จัดตั้งโรงเรียนพิเศษสำหรับนักเรียนต่างชาติและชาวต่างชาติที่เป็นบุคคลชั้นนำ เพื่อสอนภาษาเกาหลี โดยจะขยายโรงเรียนพิเศษนี้ให้ได้จำนวน 60 แห่ง ใน 25 ประเทศ ในปี พ.ศ. 2555

- จัดให้มีการณรงค์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเกาหลีผ่านสื่อมวลชนระดับโลก เช่น CNN, ESPN และ NHK เช่นเดียวกับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของญี่ปุ่น มาเลเซีย และสิงคโปร์

สำนักวัฒนธรรมและสารสนเทศเกาหลี (The Korean Culture and Information Service)

การดำเนินงานของสำนักวัฒนธรรมและสารสนเทศเกาหลี มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ของประเทศ ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการภาพลักษณ์เกาหลี (Korea Image Committee) ซึ่งเป็นคณะกรรมการของนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีหน้าที่ในการปรับปรุง

ภาพลักษณ์ของประเทศอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการประกอบด้วย คณะอนุกรรมการส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศ และคณะอนุกรรมการนโยบาย โดยสำนักวัฒนธรรมและสารสนเทศเกาหลีมีบทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินการ เช่น

- ผลิตสิ่งพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์เกาหลีและเผยแพร่ทั้งในและนอกประเทศ
- จัดทำเว็บไซต์เป็นภาษาต่าง ๆ รวมทั้งเผยแพร่และสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเกาหลี ในสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เศรษฐกิจ ฯลฯ

ในรายงานการศึกษา เรื่อง A Study on Cultural Tourism and South Korean Government ของ Jessica Chen ซึ่งเสนอต่อ Department of International Affairs, Wenzao Ursuline College of Languages ได้หวั่น ในปี พ.ศ. 2551 กล่าวว่า ในเอเชียใต้เกิดปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า กระแสเกาหลีนิยม (Korean Wave) ซึ่งหมายถึงการที่เกาหลีส่งออกผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นที่นิยมออกประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย ทำให้เยาวชนในประเทศต่าง ๆ นิยมฟังเพลงเกาหลี ดูภาพยนตร์เกาหลี ละครโทรทัศน์เกาหลี และเป็นแฟนของดาราเกาหลี กระแสเกาหลีนิยมนี้ ได้เผยแพร่ไปยังประเทศต่าง ๆ ได้แก่ ญี่ปุ่น ไต้หวัน จีน ฮองกง สิงคโปร์ กัมพูชา เวียดนาม ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ซึ่งส่งผลต่อการท่องเที่ยวเกาหลี โดยมีการจัดคณะท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางไปเยี่ยมชมสถานที่ถ่ายทำละครเกาหลี ตัวอย่างเช่น จากสถิติของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองไต้หวัน ตั้งแต่ปี 2545 ถึง 2550 นักท่องเที่ยวชาวไต้หวันเดินทางไปยังเกาหลีเพิ่มขึ้น จาก 120,208 คน เป็น 457,095 คน

รายงานฉบับนี้ยังกล่าวว่า รัฐบาลเกาหลีได้ตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และออกกฎหมายคุ้มครองการท่องเที่ยว วัฒนธรรมดั้งเดิม อุตสาหกรรมภาพยนตร์ และมรดกทางวัฒนธรรม และยังสามารถจัดการประชุมนานาชาติ จัดการแข่งขันกีฬา และเทศกาลวัฒนธรรม เช่น การประชุมสมัยสามัญขององค์การการค้าโลก ครั้งที่ 14 ในปี 2544 การแข่งขันฟุตบอลโลกในปี 2545 และงานเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติปูซาน เป็นต้น นอกจากจัดทำนโยบายแล้ว รัฐบาลเกาหลียังรับผิดชอบในการบูรณาการทรัพยากรและพลังจากภาครัฐกิจและประชาชนเพื่อพัฒนางานการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น ขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐกิจชั้นนำ และส่งเสริมให้ประชาชนเป็นอาสาสมัครในการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรม เป็นต้น

ในด้านงบประมาณ รัฐบาลเกาหลีได้จัดสรรงบประมาณด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ กล่าวคือ ในปี 2541 งบประมาณด้านวัฒนธรรมและท่องเที่ยวมีเพียง ร้อยละ 0.62 ของงบประมาณทั้งหมด แต่ในปี 2545 ได้รับเพิ่มเป็น ร้อยละ 1.09 ในปี 2550 ได้รับงบประมาณถึง ร้อยละ 2.6 หรือจำนวน 2.8 ล้านล้านวอน และเพิ่มเป็น 3.2 ล้านล้านวอนในปี 2553

ในด้านการบริหารจัดการ รัฐบาลเกาหลีได้บูรณาการทรัพยากรหรือสื่อทางวัฒนธรรม ได้แก่ ภาพยนตร์ ละคร ดนตรี ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเข้ากับงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้คนจะได้เห็นมรดกทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว เครื่องแต่งกายประจำชาติ อาหาร นิทานพื้นบ้าน และวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ในภาพยนตร์หรือละครของเกาหลี เช่น ในละครโทรทัศน์ เรื่อง แดจังกึม ถ่ายทำในพระราชวังซึ่งเป็นมรดกโลก นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้เชิญให้นักแสดง นักร้อง และบุคคลที่มีชื่อเสียง เป็นทูตในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเกาหลี

เทศกาลภาพยนตร์นานาชาติปูซาน ก็เป็นเทศกาลที่ดึงดูดผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการภาพยนตร์ให้เข้าร่วมงานจำนวนมาก ในปี 2550 มีผู้ร่วมงานจาก 64 ประเทศ จำนวนประมาณ 300,000 คน เทศกาลนี้ถือว่าเป็นเทศกาลทางวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียง ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปเกาหลีได้มาก

ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน รัฐบาลเกาหลีได้พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานภายในประเทศ เช่น การคมนาคม อาคาร สวนสาธารณะ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งนอกจากจะเป็นการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชาชนเกาหลีแล้ว ยังเป็นการช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย นอกจากนี้รัฐบาลเกาหลีได้สนับสนุนอุตสาหกรรมภาพยนตร์อย่างจริงจัง โดยได้ตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ Korea Communications Commission และ Korea Culture and Content Association ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ โดยรัฐบาลสนับสนุนให้ประชาชนผลิตภาพยนตร์เกาหลีและช่วยเหลือในเรื่องการออกส่งภาพยนตร์หรือละครไปยังต่างประเทศ โดยมีการออกกฎหมายคุ้มครองอุตสาหกรรมภาพยนตร์ ทั้งนี้ รัฐบาลเกาหลีถือว่า ภาพยนตร์ ละคร และดนตรี เป็นเครื่องมือหรือสื่อในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาหลี

3.3 การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบการดำเนินงานการใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระดับสากล ของไทยกับต่างประเทศ

ในที่นี้ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้วย CIPP Model โดยจะใช้ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Danial L. Stufflebeam) ซึ่งเป็นแบบประเมินที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน โดยมีประเด็นการประเมินผล 4 ประเภท คือ

3.3.1 บริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation--C)

ประเทศไทย มีนโยบายการทูตเชิงวัฒนธรรมและมีแผนแม่บทการดำเนินการทูตวัฒนธรรม ของกระทรวงการต่างประเทศ นอกจากนี้ มีแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งจัดทำโดยกระทรวงวัฒนธรรม โดยกำหนดเป้าหมายในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศด้วยทุนทางวัฒนธรรม อีกทั้งไทยเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมที่เก่าแก่เป็นเอกลักษณ์ ขณะเดียวกันก็มีความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่น และยังมีแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ รวมกัน 6 แห่ง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและสาธารณรัฐเกาหลี แล้ว พบว่าบริบทหรือสถานะแวดล้อมของไทยมีส่วนคล้ายคลึงกับทั้ง 2 ประเทศ กล่าวคือ

สาธารณรัฐประชาชนจีน มีนโยบายการดำเนินงานในการใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือทางการทูต โดยให้ความสำคัญว่า วัฒนธรรมเป็นพลังอำนาจอันนุ่มนวล (Soft power) ของชาติ นอกจากนี้ สาธารณรัฐประชาชนจีนมีจุดเด่น คือ เป็นชาติที่มีวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ มั่งคั่ง และเป็นเอกลักษณ์ และยังมีแหล่งมรดกโลกทั้งทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ รวมกันถึง 33 แห่ง

สาธารณรัฐเกาหลี มีนโยบายการใช้วัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศ และให้ความสำคัญว่า วัฒนธรรมเป็นแกนหลักของพลังอำนาจของชาติ และยังเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมที่เก่าแก่ และมีแหล่งมรดกโลก จำนวนกว่า 10 แห่งอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของประเทศไทย รัฐบาลยังไม่เคยประกาศนโยบายที่ชัดเจนว่า วัฒนธรรมเป็นพลังอำนาจที่นุ่มนวลในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

3.3.2 ปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation--I)

ประเทศไทย มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการทูตเชิงวัฒนธรรม และการส่งเสริมอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ได้แก่

- กระทรวงการต่างประเทศ
- กระทรวงวัฒนธรรม
- กระทรวงพาณิชย์
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

หน่วยงานหลักที่ดำเนินการทูตเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงการต่างประเทศ โดยกระทรวงวัฒนธรรมมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินงานวัฒนธรรมกับต่างประเทศ อยู่ในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง รวมทั้งมีหน่วยงานวิเทศสัมพันธ์ในระดับกรม คือ กรมศิลปากร และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม สำหรับกระทรวงการต่างประเทศ มีกองวัฒนธรรมสัมพันธ์อยู่ในกรมสารนิเทศ ในส่วนของการส่งเสริมอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม มีการดำเนินงานในกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา แต่การบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันค่อนข้างน้อย มีลักษณะต่างคนต่างทำตามโครงสร้างอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน อีกทั้งงบประมาณที่ได้รับจัดสรรเพื่องานวัฒนธรรมในแต่ละปีมีจำนวนจำกัด ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องเท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบกับสาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐเกาหลี พบว่ามีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ

สาธารณรัฐประชาชนจีน มีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบเรื่องการทูตเชิงวัฒนธรรม และการส่งเสริมอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม คือ กระทรวงวัฒนธรรม

สาธารณรัฐเกาหลี มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการทูตเชิงวัฒนธรรม และการส่งเสริมอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ได้แก่

- กระทรวงวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว
- กระทรวงการต่างประเทศและการค้า
- สำนักงานวัฒนธรรมและสารสนเทศเกาหลี
- Korea Communications Commission
- Korea Culture and Content Association

ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ มีการบูรณาการการดำเนินงานอย่างเป็นเอกภาพ เพื่อส่งเสริมการใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นอกจากนี้

รัฐบาลสาธารณรัฐเกาหลียังจัดสรรงบประมาณด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ และมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย

3.3.3 กระบวนการ (Process Evaluation--P)

ประเทศไทย ได้ดำเนินการเพื่อใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เช่น

- มีการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือทางวัฒนธรรมกับประเทศต่าง ๆ แต่บางประเทศไม่มีกิจกรรมร่วมกัน
- มีการจัดตั้งมูลนิธิไทยในกระทรวงการต่างประเทศ แต่ยังไม่มิจากิจกรรมและงบประมาณที่ชัดเจน
- มีโครงการอาสาสมัครดูแลศิลปวัฒนธรรม และการจัดอาสาสมัครเพื่อเป็นมัคคุเทศก์ นำชมสถานที่ทางวัฒนธรรม แต่ยังมีเป็นจำนวนน้อยและไม่มิงบประมาณสนับสนุนมากนัก
- มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศในวาระสำคัญต่าง ๆ แต่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ จึงจัดได้น้อยครั้งและขนาดของงานค่อนข้างเล็ก ทำให้ไม่เกิดผลกระทบในวงกว้าง
- มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวิดิทัศน์และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แต่ยังไม่มีการบูรณาการงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร ทำให้ไม่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอย่างค่อนข้างจำกัดร่วมกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อเปรียบเทียบกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและสาธารณรัฐเกาหลี พบว่าทั้ง 2 ประเทศนี้ มีการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและจัดกิจกรรมหลากหลายจำนวนมากในแต่ละปี รวมทั้งมีการลงทุนในการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมในต่างประเทศ กล่าวคือ

สาธารณรัฐประชาชนจีน มีการดำเนินงานที่ใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังนี้

- มีการจัดตั้งสถาบันขงจื้อ เพื่อเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมจีน ในหลายประเทศ โดยได้รับจัดสรรงบประมาณในจำนวนที่เหมาะสม
- มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศ ปีละประมาณ 1,300 ครั้ง
- มีการดำเนินการส่งเสริมการส่งออกภาพยนตร์ ดนตรี และกีฬา และใช้นักแสดง และส่งเสริมให้นักแสดงหรือนักกีฬาที่มีชื่อเสียง ทำหน้าที่ ทูตวัฒนธรรม
- มีการลงนามในข้อตกลงทางวัฒนธรรมกับต่างประเทศ กว่า 100 ประเทศ

- มีฝ่ายวัฒนธรรมในสถานทูตในต่างประเทศถึง 80 ประเทศ และมีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมจีนในต่างประเทศหลายแห่ง รวมทั้งในประเทศไทย
  - สาธารณรัฐเกาหลี มีการดำเนินงานที่ใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ได้แก่
    - มีศูนย์วัฒนธรรมในต่างประเทศเพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์ของประเทศ ผ่านอุตสาหกรรม สวรรค์และกีฬา
    - มีมูลนิธิเกาหลี ทำหน้าที่เผยแพร่ภาษาเกาหลีและเกาหลีศึกษา
    - มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งแบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่ เพื่อฉลองครบรอบความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่าง ๆ
    - มีข้อตกลงทางวัฒนธรรมกับประเทศต่าง ๆ
    - มีการรณรงค์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเกาหลีผ่านสื่อมวลชนระดับโลก
    - มีการบูรณาการสื่อทางวัฒนธรรมเข้ากับงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำให้ผู้คนที่สามารถสัมผัสวัฒนธรรมเกาหลีผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างนุ่มนวล ทำให้ผู้คนเหล่านั้นต้องการเดินทางมายังเกาหลี
- มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นประจำ รวมทั้งการจัดเทศกาลทางวัฒนธรรมที่สำคัญเป็นประจำทุกปี เช่น เทศกาลภาพยนตร์นานาชาติ ซึ่งเป็นการเชิญชวนให้คนในวงการที่เกี่ยวข้องและนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศ
  - ให้เอกชนมีส่วนในการสนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน
  - ส่งเสริมให้ประชาชนเป็นอาสาสมัครในการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรม
  - ส่งเสริมให้นักแสดง นักร้อง และบุคคลที่มีชื่อเสียง เป็นทูตในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเกาหลี

3.3.4 ผลผลิต (Product Evaluation--P)

ประเทศไทย

จากสถิติของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ระบุว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทย ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว ระหว่างปี พ.ศ.2546-2551 มีเพิ่มขึ้นทุกปี และจำนวนวันที่พำนักอยู่ในประเทศไทยก็สูงขึ้นในแต่ละปีเช่นกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ รายได้จาก การท่องเที่ยวของไทยยังไม่สูงนัก กล่าวคือมีรายได้ 309,269 ล้านบาท ในปี 2546 และ 574,521 ล้าน

บาท ในปี 2551 ในขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนมีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 160.328 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2550 และสาธารณรัฐเกาหลีมีรายได้จากการท่องเที่ยวปีละ 2 แสนล้าน วอน

สาธารณรัฐประชาชนจีน

- จากผลสำรวจของ Pew Research Center ซึ่งเผยแพร่เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2554 พบว่า ภาพพจน์โดยรวมของสาธารณรัฐประชาชนจีนในประเทศที่ทำการสำรวจส่วนใหญ่ดี โดยเฉพาะความเห็นของประเทศในยุโรปภาพพจน์ของจีนดีขึ้นจากปีก่อนประเทศในซีกโลก ตะวันตก มีความเห็นเชิงบวกต่อจีนเพิ่มขึ้นจากปีก่อน เช่น ในอังกฤษ มีผู้แสดงความเห็นในเชิง บวกเพิ่มขึ้นร้อยละ 13 ในฝรั่งเศส เพิ่มขึ้น ร้อยละ 10 ในสเปน เพิ่มขึ้น ร้อยละ 8 และในโปแลนด์ เพิ่มขึ้น ร้อยละ 5 แม้แต่ในเยอรมนีซึ่งเป็นประเทศในยุโรปที่มีความเห็นเชิงบวกน้อยที่สุด ก็ยัง เพิ่มขึ้น ร้อยละ 4 จากปีก่อน

- ข้อมูลจากเว็บไซต์ www.chinatoday.com ระบุว่า ในปี 2550 จีนมีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 160.328 พันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งสูงขึ้นกว่าปีก่อน ร้อยละ 22.6 โดยเป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 41.91 พันล้านเหรียญสหรัฐ

สาธารณรัฐเกาหลี

ข้อมูลจากเว็บไซต์ของการท่องเที่ยวเกาหลี ระบุว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีผลในทางบวกต่อเศรษฐกิจเกาหลีเป็นอย่างมาก โดยนำรายได้เข้าประเทศถึง 85.5% สูงกว่าอุตสาหกรรม อิเล็กทรอนิกส์ซึ่งนำรายได้เข้าประเทศเพียง 69.1% ในปี 2542 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำรายได้ถึง 7.4 แสนล้านวอน และมีผลทางอ้อมต่ออุตสาหกรรมอื่นประมาณ 3.6 แสนล้านวอน อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังสร้างงานถึง 390,000 ตำแหน่งในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และอีก 40,000 ตำแหน่งงาน ในสาขาอื่น ๆ รายได้ทั้งประเทศจากการท่องเที่ยวโดยตรงสูงถึงปีละ 2 แสนล้านวอน และในสาขา อื่นที่เกี่ยวข้องอีก 660 พันล้านวอน นอกจากนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังมีผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมน้อยกว่าอุตสาหกรรมอื่น

นอกจากนี้ มีสถิติว่าชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในเกาหลี เพื่อการท่องเที่ยวมีสถิติสูงขึ้น ทุกปี

บทที่ 4

สรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาการดำเนินงานการใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระดับสากล ของสาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐเกาหลี และวิเคราะห์เปรียบเทียบกับประเทศไทย โดยใช้ CIPP Model ดังรายละเอียดในบทที่ 3 พบว่า ทั้งสองประเทศ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านการทูตเชิงวัฒนธรรม และการส่งเสริมอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน มีนโยบายในการใช้วัฒนธรรมเป็นพลังอำนาจในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างชัดเจน และได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐบาลค่อนข้างมาก นอกจากนี้ มีลักษณะการจัดกิจกรรม และผลสำเร็จของการดำเนินงานคล้ายคลึงกันทั้งสองประเทศ และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย จะเห็นว่าประเทศไทยก็มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ และมีนโยบายในการใช้วัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเช่นกัน แต่รัฐบาลไทยยังไม่เคยแถลงนโยบายที่ชัดเจนว่าจะใช้วัฒนธรรมเป็นพลังอำนาจอันนุ่มนวล เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จึงทำให้การจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินงานในด้านนี้มีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจีนและเกาหลี อีกทั้งการดำเนินงานของหน่วยงานในประเทศไทยขาดการบูรณาการงานระหว่างกัน ทำให้ไม่สามารถระดมทรัพยากรทั้งบุคคลและงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผลสำเร็จของงานไม่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน

นอกจากนี้ มีข้อสังเกตว่า ทั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนและสาธารณรัฐเกาหลี มีฝ่ายวัฒนธรรมในสถานทูตในต่างประเทศ และมีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมในต่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมการสอนภาษาของตนในต่างประเทศ โดยเฉพาะสาธารณรัฐเกาหลีมีการสอนภาษาเกาหลีให้นักการทูตต่างประเทศด้วย ในขณะที่ประเทศไทยยังไม่มีตำแหน่งทูตวัฒนธรรมในสถานทูตไทยในต่างประเทศ และยังไม่มีการตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทยในต่างประเทศที่ดำเนินการหรือสนับสนุนโดยรัฐบาลไทย

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- การดำเนินงานของประเทศไทยในการใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระดับสากล ให้มีประสิทธิภาพ ควรมีการบูรณาการงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และควรเชิญให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อเป็นการลดภาระด้านงบประมาณของราชการ

- รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการใช้ดำเนินการทูตเชิงวัฒนธรรม โดยการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานให้เหมาะสม เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน

- จัดทำโครงการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของประเทศ เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย บริษัท การบินไทย จำกัด ฯลฯ เพื่อผลิตสื่อด้านวัฒนธรรมที่มีคุณภาพ เผยแพร่ไปยังต่างประเทศโดยผ่านสื่อมวลชนระดับโลก ทั้งนี้ เพื่อแบ่งเบาภาระงบประมาณของแต่ละหน่วยงาน และสามารถใช้ประโยชน์จากสื่อดังกล่าวร่วมกัน

- เผยแพร่วัฒนธรรมและภาพลักษณ์ของประเทศไทยผ่านสื่อแขนงใหม่ (New Media) ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชน ทั้งในประเทศและทั่วโลก เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ประเทศไทย และคนไทย

- จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมระดับนานาชาติ เป็นประจำทุกปี เช่น เทศกาลภาพยนตร์นานาชาติ เทศกาลศิลปะการแสดงนานาชาติ ฯลฯ เพื่อเชิญชวนให้ชาวต่างชาติในวงการที่เกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าร่วมงาน นอกจากนี้ ยังควรจัดเทศกาลงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อประชาสัมพันธ์ผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมของไทยที่มีคุณภาพสูง อาทิ จากจิตรกรรม ประติมากรรม งานหัตถศิลป์ ฯลฯ ซึ่งเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของไทยที่มีต้นทุนน้อย แต่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างมาก ซึ่งนอกจากจะเป็นช่วยประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศแล้ว ยังเป็นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจด้วย

- กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงวัฒนธรรม รวมทั้งหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรหารือร่วมกันเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ ซึ่งในเบื้องต้น อาจพิจารณาประเทศที่เป็นศูนย์กลางในแต่ละภูมิภาค

- ควรส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมในกลุ่มชุมชนไทยในต่างประเทศให้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมในระดับประชาชนต่อประชาชน

บรรณานุกรม

กระทรวงวัฒนธรรม. *แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2559*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมพิศ สุขแสง. *CIPP Model: รูปแบบการประเมินผลโครงการ*. [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก <http://www.library.uru.ac.th/article/htmlfile/cipp.pdf> (วันที่ค้นข้อมูล: 25 มิถุนายน 2554)

Jessica Chen. *A STUDY ON CULTURAL TOURISM AND SOUTH KOREAN GOVERNMENT*.
[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก c030.wtuc.edu.tw/ezcatfiles/c030/img/img/743/282605760.pdf
(วันที่ค้นข้อมูล: 25 มิถุนายน 2554)

LAI Hongyi. *CHINA'S CULTURAL DIPLOMACY: GOING FOR SOFT POWER*. [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก www.eai.nus.edu.sg/BB308.pdf (วันที่ค้นข้อมูล: 25 มิถุนายน 2554)

Shin Seung Jin. *STRATEGIC DIRECTIONS FOR THE ACTIVATION OF CULTURAL DIPLOMACY TO ENHANCE THE COUNTRY IMAGE OF THE REPUBLIC OF KOREA (ROK)*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.wcfia.harvard.edu/fellows/papers/2007-08/paper_Shin.pdf (วันที่ค้นข้อมูล: 25 มิถุนายน 2554)

ประวัติผู้เขียนเอกสารรายงานส่วนบุคคล

ชื่อ

นางสาวจรี ลิมละมัย

วุฒิการศึกษา

- ศิลปศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาภาษาอังกฤษ)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประกาศนียบัตรบัณฑิต (การแปลภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสบการณ์การรับราชการ

- เจ้าหน้าที่วิเทศสัมพันธ์ กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข
- เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานเลขานุการกรม กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ
- เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
- หัวหน้าฝ่ายเผยแพร่วัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ กองวัฒนธรรมสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
- หัวหน้าฝ่ายนิทรรศการ ส่วนไทยนิทัศน์ สำนักวัฒนธรรมศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
- หัวหน้าฝ่ายองค์การวัฒนธรรมระหว่างประเทศ กองวัฒนธรรมสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
- หัวหน้าฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ กองแผนงาน สำนักงานเลขานุการกรม กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ
- ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงวัฒนธรรม
- ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงวัฒนธรรม

- ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ (อีกหน้าที่หนึ่ง)

ทุนการศึกษา	ฝึกอบรมด้าน Planning & Management of Cultural Programmes โดยทุนของ Shizuoka Prefecture ประเทศญี่ปุ่น ระยะเวลา 9 เดือน (1 ก.ค. 2526-31 มี.ค. 2527)
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ผู้อำนวยการสำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงวัฒนธรรม 666 ถนนบรมราชชนนี แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กทม. 10700